

SANDVIKS- GUTTEN

Løssalg kr. 40.-

NR. 3. Desember 2006

Organ for Sandvikens Bataljon - Stiftet 17. mai 1857

36. årg

Foto: Svein Tangseth

**Bildet er hentet fra Rothaugskalenderen
som i 2007 er en minnekalender for Svein Tangseth**

Terminliste for aktiviteter i huset

JANUAR - JUNI 2007

Dato:	Tema:	Ansv.:
Fredag 12.jan.	Åpent hus	(Einar Berge-Hansen)
Fredag 26.jan.	Åpent hus	(Egil Olsen)
Fredag 9.febr.	Åpent hus	(Willy Hovland)
Fredag 23.febr.	Rekeaften (påmelding)	(Dag Nilsen)
Fredag 9.mar.	Åpent hus	(Gunnar Spjeld)
Fredag 23.mar.	Årsmøte	(Edmund Tangseth)
Fredag 13.apr.	Åpent hus	(Franz H. Dueland)
Fredag 27.apr.	Åpent hus	(Willy Hovland)
Fredag 4.mai.	Bedugging m/åpent hus	(Deling)
Fredag 18.mai.	Åpent hus	(Dag Nilsen)
Fredag 1.jun.	Åpent hus	(Egil Olsen)
Onsdag 6.jun	Fisketur (hvis vi får båt)	
Fredag 15.jun	Åpent hus (siste før ferien)	(Gunnar Spjeld)

Alle arrangementer (bortsett fra årsmøtet) er for både sandviksjenter og sandviksgutter.

Sandvikshilsen fra

Styret i Sandviksguttenes Forening

Høstmøtet 27. oktober 2006-12-08

Formann Willy Hovland kunne ønske de fåtallige fremmøtte (13 sjeler – dette er for dårlig!) velkommen til årets Høstmøte kl. 19.15.

Formannen leste selv referat fra forrige høstmøte som uten innsigelser ble godkjent.

Orientering fra styret:

Følgende aktiviteter har vært gjennomført:

- Åpent Hus hver 14. dag.
- Bedugging av treet (beklagligvis med svært lavt fremmøte).
- Dugnader. Dårlig oppmøte. Vi beholder varetelling på to bensinstasjoner.
- Buekorpsenes dag. Stort fremmøte – en fin dag!
- Foreningens 75 års jubileumsfest i Huset. En riktig hyggelig fest!

Orientering fra husstyret:

- Vinduene i Huset er nå i orden.
- Gjøre en del ombygging/flytting på kjøkken.
- Komfyren må flyttes.
- Planer fremlagt.

Orientering fra hyttestyret

- Formannen i hyttestyret ikke tilstede, men repr. Fra hyttestyre kunne meddele at det var full aktivitet i Hytten. Høstmøtet var kritisk til at enkelt-

personer har for mye styring med Hytten. Bl.a. kom det frem forslag at styret i Foreningen må ta over styringen i Hytten (Endelig stilling til dette ble det ikke tatt). Orientering fra hyttestyret må fremlegges. Nøkkel til Hytten være tilgjengelig i Huset.

Møtet ble hevet kl. 20.30 – og da sto velsmakende lapskaus klar – kokker var som vanlig Einar og Tordis. Igjen takk til dere begge!
Og så var det tid for den hyggelige praten.....

*Referent
Edmund Tangseth*

Det var mange som møtte på Damegardens utlodning i "Huset" 25.10.

Gevinstene var fine og stemningen var god.
Vi takker for godt fremmøte

På damegardens høstmøte 17.11.
Berit Flygansvær valgt til formann.

Vi ønsker alle en god jul og et godt nytt år!

SANDVIKS- GUTTEN

I redaksjonen:

Edmund Tangseth
Tlf. 55 24 37 76
Mob. 90 65 18 89

Dag Nilsen
Tlf. 55 32 52 37
Mob. 982 86 753
E-post:

Dag.Nilsen@eltelnetworks.com

Formann Sandviksguttenes Forening

Willy Hovland
Måsekjærsveien 12
5035 Bergen
Tlf. 55 31 38 29
Mob. 41 56 41 18

Leder Damegarden

Åse Lervik
Tlf.: 55 56 07 73
Mob.: 91 66 25 37

Kontaktperson Sandviken Kulturhistoriske forening

Eivind Hartveit
Tlf.: 90 55 87 90
E-post: ey-ha@online.no

Bladets adresse:
Grensegrenden 1
5035 SANDVIKEN

Tlf. 55 32 90 42 (Huset)

Bankkontonr.:
3624.51.25040

Sats og Trykk: Grafisk Forum A/S

Redaksjonelt

Julen er vel den kristne høytiden som vi setter mest pris på – ikke bare på grunn av Julens budskapets om "fred på Jorden i menneskers og Guds velbehag", men også at det er en høytid der vi mennesker er sammen og deler de gleder som Julen rommer. Det er en tid der vi blir minnet på å vise medmenneskelighet, til å vise omsorg og forståelse for hverandre, til å bidra til å gjøre hverandres liv rikere – i det hele tatt de verdier som burde være en selvfølge - ikke bare i julen – men alltid!

Vi i redaksjonen ønsker dere alle en riktig god Jul!

Sandviken står igjen foran et stort jubileum. Sandvikens Bataljon feirer til våren sin 150 års stiftelsesdag. 150 år er gått siden Søren Stoltz og noen av hans venner fant på at de ville starte et buekorps i bydelen. Du vil allerede i dette nr. av Sandviksgutten finne historien om Korpsets oppstart. I påfølgende numre vil du finne mer stoff fra Sandvikens Bataljons historie.

I dette nr. presenterer vi Korpsets offiserer i jubileumsåret. Det skal bli spennende å se om de får stablet et fint korps på beina. Jeg er sikker på at med hjelp fra Sandviksgutter og Sandviksjenter skal vi få dette til! Til dere alle: Sett av lørdag 12. mai. Denne dagen er Sandviken sin dag – denne dagen feirer Sandvikens Bataljon sitt 150 års-jubileum.

For øvrig vil du i dette nr. av Sandviksgutten lese fortsettelsen av Anders Haalands interessante artikkel om sjølinjen i Sandviksbukten.

Les også beretning "Silkepipen" m. flere i Mimrehjørnet. Obs! Vi venter på flere gode "mimrehistorier" fra dere!

Kjære medlem

Det er ennå en del medlemmer som ikke har betalt medlemskontingenten for 2006.

Vi henstiller til dem å gjøre det snarest.

En vesentlig del av våre driftsutgifter går til dekning av papir og porto i forbindelse med utsending av skriv til medlemmene. Det er blant annet medlemskontingenten som skal dekke disse utgiftene. Viser oss derfor nødt til å slette medlemmer som ikke betaler kontingent.

Dersom den ikke er betalt innen februar måneds utløp, tar vi det som signal på at du ikke lenger ønsker å stå som medlem i foreningen, og ditt medlemskap vil da bli automatisk slettet.

Vi håper selvsagt i det lengste at du fortsatt vil vise interesse for foreningen, bataljonen og bydelen og imøteser derfor din innbetaling. Hvis du mener at beløpet ikke stemmer, må du være vennlig å kontakte styret snarest, slik at forholdet kan bli ordnet og misforståelser unngås.

Styret i Sandviksguttenes Forening
Willy Hovland
Form. Willy Hovland tlf. 55313829

Redaksjonen og styret i Sandviksguttenes Forening
ønsker våre lesere og annonsører en riktig
God JUL og et GODT NYTT år

Offiserer i jubileumssesongen

Som sjef i Sandvikens Bataljon for sesongen 2007 har rådet valgt Remy Winciansen!

Her er en liten presentasjon av ham.

Remy er 20 år gammel. Han begynte i Sandvikens i 1993 som soldat. Han ble tropp i 1997. Remy skulle gå som tropp 1998, men var uheldig og brakk foten så han måtte stå over denne sesongen. Kom tilbake i 1999 og ble sjef for minisandviken. Videre var han innom hellebard-gjengen, men ble faneoffiser i 2000. Sjef for fanegarden ble han i 2002, da han gikk som fanebærer. Han fikk pokalen som beste offiser dette året! Remy har tjent Sandvikens godt, han har fem og tiårs medaljer og offisersorden! Remy har vært innom slagergjengen og ble tamburmajor. Han var i militæret og gikk inn i slagergjengen da han var ferdig og ble med korpset som slager resten av sesongen. Remy er ikke den eneste i sin familie som har gått i Sandvikens Bataljon, hans bror har også sin tid her, bl. a. som slager og ikke minst som sjef! (Bjørn Arne Winciansen).

Remy har også rukket å få med seg slagerorden på sin vei. Så man kan trykt si han har bred erfaring fra alle korpsets "avdelinger". Sandvikens Bataljon er jo 150 år i sesongen, så vi ønsker Remy lykke til med jobben, og håper den blir minneverdig, for deg, som sjef, og alle oss som følger deg. Stå på!!!

Som førstekompanisjef i sesongen 2007 er Stian Waage valgt. Stian har de to siste årene gått som sjef for Sandvikens Bataljon.

FROSTER
PROSESSPUMPER OG ENGINEERING

Sandviksveien 30 - N-5035Bergen
Tlf. 55 36 58 55 - Fax. 55 21 51 60

Stian begynte i Sandvikens som soldat. Han fikk skjoldet for beste nybegynner. Gikk som hellebard andre året, og ble hellebardsjef tredje året, men ble forfremmet til fjerdeløytnant, og dermed offiser! Han ble valgt til andreløytnant i 2004, og fikk ved sesongslutt pokalen for beste offiser! Ble valgt til førstekompanisjef i 2005, men ble, p.g.a. omstendigheter, sjef dette året. Han fikk offisersorden og femårsmedalje denne sesongen. Han stilte til valg som sjef i sesongen 2006 og ble valgt. I år går han altså som førstekompanisjef. Hans ønske for jubileumssesongen er at vi blir større, ca 40-50 gutter, og dette kommer han til å jobbe for å oppnå.

**Andre-
løytnant for
sesongen ble
Alv-Odin
Ørbeck.
Han er
tredjårs
offiser i år.**

Han har gått gradene og har vært adjutant og fjerdeløytnant, og skal ved sesongslutt ha offisersordenen. Han har gått i bataljonen siden 1998. Han gikk seks år som soldat, og et år som hellebardsjef før han av sjefen ble valgt til adjutant. Alv-Odin skal ha tiårsmedaljen etter årets sesong.

**Som fjerde-
løytnant
denne
sesongen er
Robin
Storevik
valgt.**

Han gikk i fjor som adjutant og har tatt den naturlige veien videre i gradene. Han begynte i Sandvikens som soldat i 2004, etter en fortid som soldat i Nygaards Bataljon. Han ble forfremmet til halvtropp i 2005. Robin fikk pokalen som mest fremgangsrike soldat i 2005

**Fanebærer i
2007
sesongen ble
valgt fjor-år-
ets første
faneoffiser
Jørgen
Ruus.**

Ikke så rart, han fungerte som fanebærer i hele fjord, og greide seg meget bra! Jørgen begynte i

Sandvikens i 2005, da han gikk inn i fanegarden som andre faneoffiser. Han skal ha offisersordenen ved årets sesongslutt.

**Tamburmajor
i år som i fjor
er valgt
Helge Bjørn
Berge
Meyer
(Bebbe).**

Han begynte i Bataljonen i 1996 som soldat. I 99 gikk han inn i hellebardgjengen og har gått som sjef der. I 2002 gikk han over i slagergjengen og var der i tre år. Han ble syk i 2005, og tok et hvileår, før han var tilbake i 2006, da som sjef for slagergjengen. Helge Bjørn har fem og tiårsmedaljer, og slagerorden. Han går inn i sin ellefte sesong i år og i fjor tok han også med seg sine to lillebrødre.

**Eirik
Hartvedt
har i år valgt
å gå inn i
fanegarden.**

Han gikk som første kompanisjef i fjorårssesongen. Eirik har mange år bak seg i Bataljonen. Han begynte i Sandvikens i 1998, og fikk skjoldet for beste nybegynner. Han har gått som troppssjef og hellebardsjef og i år går han tilbake til fanegarden som første faneoffiser. Han har fem års medalje og som kompanisjef utførte han jobben sin så bra at han fikk pokalen for beste offiser.

**Preben
Falch
Jakobsen
har sagt seg
villig til å gå
som andre
faneoffiser i
2007.**

Han begynte i Sandvikens i 2004 som første faneoffiser, og gikk som det i to år. Han tok seg et hvileår i fjor, og er dermed tredje års offiser i år. Allerede første dag på linje måtte han ta sin første parade! Tøft gjort når man aldri har gjort det før! Men han greide seg bra. Siden ble det flere, så han ble fort varm i trøyen

**Sindre
Henriksen
ble for tredje
år på rad
valgt til
oppslager.**

Sindre begynte i Bataljonen i 1999. I 2002 gikk han som troppsjef, men på slutten av sesongen gikk han over i slagergjengen, og fra 1993 har han vært fast slager. Han er en dyktig og ikke minst ivrig slager, og liker seg godt i slagergjengen. Han representerte Bataljonen under Buekorpsenes Dag i fjor, og gjorde dette med stil under slagerkonkurransen. Som nevnt er Sindre tredje års offiser og skal ha offisersordenen ved sesongslutt. Han har femårsmedaljen og slagerorden

Sandvikens Buekorps, historisk opptog 1932

Sandvikens Bataljon

Stolzeguttenes buekorps

Da Sandvikens Bataljon ble stiftet, var Sandviken en forstad til Bergen – en bydel for seg selv. Det var verken by eller land, for rent formelt hørte Sandviken enda til Nordhordland. Skal vi få den rette forståelse av Sandvikskorpsets første historie, må vi først danne oss et bilde av befolkningen i "bydelen". Det var på den ene side de kondisjonerte, som det dengang het, de som hadde penger og eiendom. Og så "var det arbeidere og sjøfolk, simple folk", som man sa. De kondisjonerte hadde sine bedrifter i Sandviken: reperbaner, bølgeverksteder, skipsverft og møller, eller de var handelsborgere og skipsførere. Av distriktets ni reperbaner lå hele fire i Sandviken. De kondisjonertes barn gikk gjerne på skole i byen. For i selve Sandviken fantes det bare en liten almueskole med ett klasserom og lærerbolig. Her fikk arbeiderbarna den beskjedne skolegang som dengang var obligatorisk. De som ville lære mer, måtte i hvert fall inn til byen, hvor de måtte betale for skolegangen. Det hadde bare de kondisjonerte råd til. Guttene fra Sandviken gikk for det meste på Tanks Skole, som var åpnet i 1850. Der måtte elevene betale 30 spesidaler for året, dvs. ca. 120 kroner etter dagens pengesystem, og det var mange penger.

Det var en vårmorgen i 1857, da sandviksgutt-

ene var på vei til skolen, at tanken på et buekorps medlte seg. Da hadde samlet seg ved La'gårdsleitet, og der kom Dræggens Buekorps marsjerende. Ifølge Dræggens Buekorps' historie må det ha vært onsdag 8. april, for da var de på utmarsj nordover. De fleste dræggeguttene gikk på Katedralskolen, og da hadde tydeligvis fri denne dagen, mens "Tvangslemmene", som man ofte kalte elevene på Tanks Skole, måtte gå på skole. For første gang i sitt liv fikk sandviksguttene se et buekorps – og dermed var det gjort: Vi må også få oss et slikt korps!

Om denne begivenheten og Sandvikskorpsets første år har en av stifterne, sorenskriver Julius Olsen, skrevet en beretning i 1927, og som gjengir vi sin helhet her:

Om Sandvikens Buekorps

av sorenskriver Julius Olsen.

Saagodtsom alle de gutter i Sandviken, som i min barndom gikk paa høiere skoler, var elever av Tanks Skole. Vi var en stor flok i forskjellige aldre fra 15 til 7 aar, men netop fordi vi levte for os selv derute, holdt vi sammen i langt høiere grad end gutter av saavidt forskjellig alder holdt sammen inde i byen. Da veien fra Sandviken til skolen var lang – en od halvtimes spadsertur – pleiet vi at

danne et eller flere følger. Hyppigst samlet vi os ved den nedre ende av "Lagaardsleitet". som den gang dannet skillet mellom "byen" og "Sandviken". Saa var det en morgen vaaren 1857, da vi endel hadde samlet os der og venetet paa andre, at "Dræggen's Buekorps", der var stiftet aaret i forveien, kom forbi paa utmarsch med fane og trommelhvirvler. Dette, som ialfald jeg da saa for første gang og neppe tidligere hadde hørt tale om, vakte vor ubeskrivelige beundring og begeistring, og da korpset vel hadde passert, utropte jeg til de andre: "Vi maa ogsaa faa et saadant korps". De øvrige var enig, og vi besluttet at vente og se om ikke Søren Stoltz (Rebsslagerens ældste søn) som var den ældste og mest ansete i denne gutteskare og i alle vore leker den selvskrevne fører, skulle komme, idet vi da vilde be ham om at sætte sig i spidsen for dannelsen av et korps. Og ganske rigtig. Han og hans et par aar yngre bror Christian kom straks efter. Ogsaa de hadde mødt Dræggekorpset og var optat derav. Søren erklærte uten nølen at han vilde sætte sig i spidsen for dannelsen av et buekorps for Sandviken; og dette skete med saa stor fart, at noen faa dage derefter var dannelsen paa det rene mellem os alle. Av Søren Stoltz blev det berammet et møte til konstituering. Dette fandt sted en lørdag eftermiddag i Hoffmannsgaardens (Püttergaardens) utmark paa en haug som hadde ganske særegen form og som laa der hvor mekler Einar Eriksens villa nu ligger eller maaske en smule sydligere. Haugen var langstrakt med en skarp skrænt mot sydvest. Her samlet sig oppe paa haugen under Søren Stoltz's ledelse de ældre gutter, der ansaa sig som selvskrevne høvdinger; og nedenunder skrænen stod saa vi yngre der skulde utgjøre "den gemene hop". Sammenkomsten fikk straks navnet "Althinget"; og senere husker jeg at vi kaldte haugen "Thingvalla". Valget – eller rettere sagt "akklamationen" til Søren's forslag – hadde

Eldste fans i korpsets eie – ØRNEFANEN

saadant utfald:

Chef, Søren Stoltz, da formentlig 14 aar gammel, senere fabrikkeier. Næstkommanderende, Caspar Lossius, jevnaldrende, senere Skibsfører.

1. Løynant, Christian Stoltz, ca. 12 aar gammel, senere Præst.

2. Løitnant, Knud Klausen, 12 aar gammel, senere Literat.

Adjutant hos chefen, Hans Breder Jordan, ca 12 aar, senere Bakermester og Kjøbmands.

1ste Fanebærer, Max Blessing, ca. 11 aar, senere Sjømand.

2den Fanebærer, Jan Jansen, 12 aar, senere Skibsfører.

1ste Underoffiser, Viktor Neuberg, 11 aar, utvandret til Amerika.

2den Uneroffiser, Andeas Olsen, 10 aar, senere skibsfører, Skibsreder.

Korpets bueskyttere:

Jørgen Andersen, 14 aar, senere Malermester.

Harald Trondsen, 12 aar, senere Ingeniør.

Johan Neeven, ca. 12 aar, død som gut.

Daniel Stolz, ca. 7 aar, senere Kjøbmand i Trondhjem.

Daniel Stoltz, fetter av forannevnte, senere Kjøbmand.

Wilhelm J. Mohn, (C.J. Mohns Søn) ca. 11 aar, senere Kjøbmand.

Johan Mohn, forannevntes bror, ca. 7 aar, Student.

Christian Lahn, ca. 15 aar, senere Lærer.

Fredrik Lahn, ca. 11 aar, senere Sjømand.

Anton Lahn, ca. 9 aar, senere Sjømand.

Frantz Lahn, ca. 7 aar, senere Barber.

Christian Berg, (fra Biskopshavn), ca. 8 aar, senere Maskinist.

Julius Olsen, ca 8 1/2 aar, senere Agent og Konsul.

Harald Neuberg, ca. 8 1/2 aar, utvandret til Amerika.

Oluf Jensen, ca. 8 1/2 aar, senere Skibsfører.

Jakob Mikkelsen, ca. 7 aar, senere Bakermester.

Christian Anfindsen, ca. 7 aar, senere Kontorchef.

Richard Aarsæth, ca. 7 aar, senere Skibsfører.

Ole Jansen. ca. 9 aar, senere Skibsfører.

Joachim Ellerhusen, ca. 7 aar, senere Skibsfører.

Hans Dahl, ca. 8 1/2 aar, senere Offiser og Kunstmaler. Professor i Berlin.

Ellert Dahl, ca. 7 aar, senere Kjøbmand i London.

Jakob Olsen, ca. 9 aar, senere Styrmand.

Jonas Nilsen, fra byen, ca. 14 aar, senere Læge i Amerika.

Claus Gundersen, fra byen, ca. 13 aar, senere Dampskipsekspeditor.

Albert Gundersen, forannevntes bror, ca. 11 aar, senere utvandret, Malermester og Konsul på New-Zeeland.

Forts. neste nr.

Har du hørt om Silkepipen?

Om utnavn, eller kallenavn på eldre og yngre Sandviksgutter.

Av
arne.jacobsen@hjemme.no

Jeg har lenge gått og tenkt på hva min far Jacob Jacobsen også kalt **Poppaen** fortalte meg om alle de rare kallenavnene på guttene i Sandviken. Jeg tok derfor turen oppom en gammel Sandviksgutt, *Harald Berg Nilsen* f. i 1918 som bor i Pyttergrenden. Harald husket ikke alle navnene som faren hans **Jerradden** hadde fortalt men jeg noe fikk jeg ut av ham, samtidig som vi hadde en herlig prat om gamle dager i Sandviken. Jeg har også fått god hjelp av andre Sandviksgutter.

I gamle dager hadde nesten hver annen gutt i Bergen et kallenavn. Noen fikk navnet på grunn av utseendet, **Negerprinsen** som het Gundersen og bodde i Bakersmauet, eller **Skjelve Beve**, sikkert fordi han skalv.

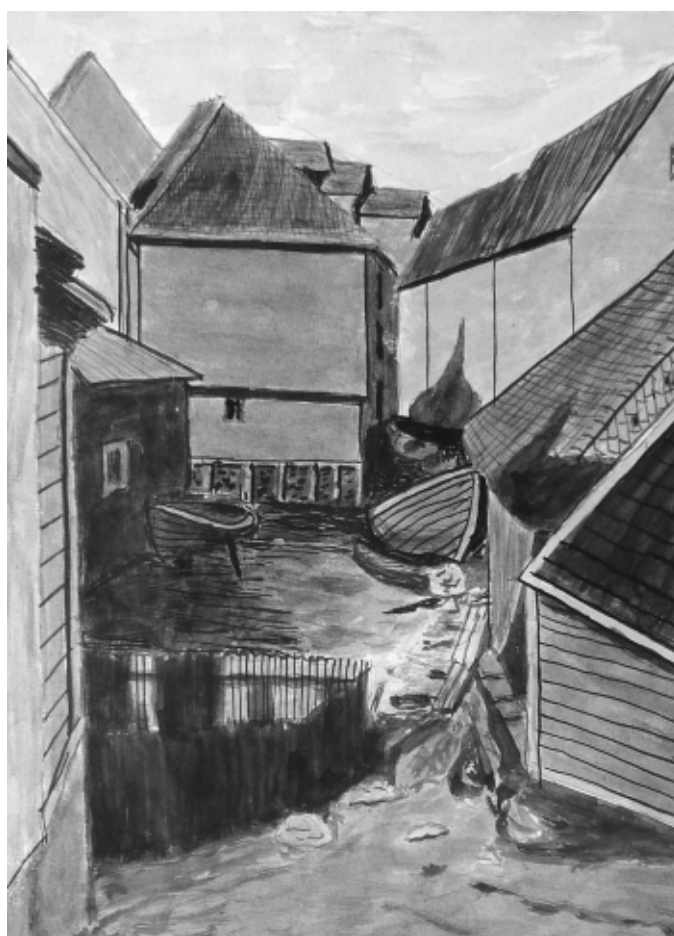
I Sandviken hadde mange jobb i tørrfisken på fiskehusene som der var mange av. Der fant du bl.a. **Kloren**, **Pølse Osken**, **Katta Nilsen**, **Tyten** og **Halta Sigvald**.

Det har ikke vært mulig å finne de egentlige navn på alle disse "originalene". Vi vet at **Silkepipens** navn var Sigurd Olsen. Familien han kalte ham gjerne for **Silkissen**, litt finere kanskje? Navnet fikk han fordi han alltid var stilig kledd, silkefin?

På Grunnen bodde **Steikesilden**, glad i steikesild selvfølgelig. Etter sikre kilder var han far til Ole Reinholdsen.

De fleste av denne eldre generasjon er nu gått bort. En av de siste var **Kandisen**, Arne Sørensen døde i 2006. Han bodde i Pyttergrenden og hadde forretning i Kong Oscarsgate der han solgte kandissukker eller **sukkerkandis**.

I Garmannsgaten bodde Johannes Jacobsen som de kalte for **Palen** også for **Månen**. Han var bror til **Pitteren**, Peter Emil, gesell på tørrfisken hos Mowinckel.

Handen

Vi må heller ikke glemme **Neken og Latten** to brødre, heller liten av vekst som tuslet mye rundt i Sandviken, og som sikkert mange husker. De var sønner av blikkenslager Irgens. De jobbet også i tørrfisken.

Vi har også fått med to kvinner. **Bekkalokket** fordi hun alltid skulle stå på et bekkalokk. **Pynteforkle** fordi hun alltid hadde et pent forkle på. Hun var vissnok farmor til Jan Molvik.

Treet ved Sanvikstorget

Videre skal der har vært en misjonær som de kalt for **Munken**, selvfølgelig. Han jobbet i Tibet sies det og het Monrad Ulveseth

Resten av navnene må nærmest bli en oppramsing. Vi har funnet frem til følgende:

Duddaen, Richard Simonsen, **Marabakken**, **Jollyen**, Ole Frønsdal, **Snippen**, Skagen i Sandviksveien. **Søllissen**, Kristoffersen, jobbet på føringsbåt

Pitteren født i 1899
Han ble 97 år gammel

Av litt yngre årgang har vi samlet inn følgende navn, mange er å finne blant oss fremdeles:

Dusen, Helge Askeland. **Slybek**, Odd Klementsens, **Nolgen**, Arnulf Christiansen. **Grynten**, Hans Ljustedt. **Plommen**, Henning Madsen. **Plassen**, Arne Fosse. **Bonaen**, Bryjulf Fosse. **Peggaen**, Per

Egil Jacobsen tidligere sjef i bataljonen, sønn av **Pitteren**,. **Dollaen**, Rolf Rasmussen, tidligere sjef i bataljonen. **Franne**, Frantz Henrik Dueland. **Luffe**, Oluf Vetås. **Kremmeren**, Kjell Espeseth. **Tønne og Spikeren** to brødre, han ene kort og fyldig, Henry Dueland. Han andre lang og tynn, Arthur Dueland.

Dette skulle bli til sammen ca 40 **kallenavn**. Alle ulike, alle med sin spesielle historie. Vi vet lite om hvordan de ble til. Redaksjonen er overbevisst om at der finnes noen blant leserne som kjenner flere navn som kan supplere denne listen. Vi er derfor takknemlig for tilbakemeldinger.

PS. Vi gjør oppmerksom på at dette er muntlige overleveringer og at her kan forekomme feil.

Artikkelen, som bidrag til samarbeidet mellom SKF og SgF, "Sjøhusbyen Bergen, og Sandviksbukten som del av denne", startet i forrige nummer og fortsetter her. Artikkelen er forfattet av Anders Haaland og trykket i Fiskerihistorisk årbok 2003, som kan kjøpes i Fiskerimuseet. Artikkelen i årboken er rikt illustrert med bilder og kart.

Skuteviken - Sandviken

Sjøbodenes alder

Fots fra forrige nr.

Det ville da også ut fra andre og mer indirekte indikasjoner ha vært overraskende om Sandvikens sjøhusrekke var ferdig utviklet allerede ca. 1750. Ut fra disse tør utbyggingen av sjøhusrekken i Sandviken ha fortsatt utover på 1700-tallet, med ny tyngde i hundreårets siste tredjedel: Den lange rekken av kriger mellom de europeiske stormakter - syvårskrigen, den amerikanske uavhengighetskrigen, de franske revolusjonskrigene og napoleonskrigene - ga i tur og orden sterke vekstimpulser til den internasjonalt orienterte handels- og sjøfartsbyen Bergen så lenge Danmark-Norge var nøytralt, dvs. til 1807.

Vi har dessverre ikke hatt anledning til å kartlegge sjøbodbebyggelsens kronologiske utviklingshistorie gjennom primærkilder som Garmannfamiliens register for festekontrakter, det offentlige panteregisteret og branntakstprotokollene. De siste begynner dog å løpe først i 1766-67. Det er heller ikke publisert resultater fra systematiske og uttømmende slike undersøkelser som dekker hele dette området. Det nærmeste en kommer i så måte er en ufullstendig tabellarisk oversikt over de i 1994 bevarte pakkhus i Skuteviken-Sandviken i Sandviksbukten Kulturminneområde. Del 1, utgitt av Byantikvaren. Selv her synes det klart at en del av årstallene oppgitt under rubrikken «første sikre datering» ikke er tidlige nok. Men det finnes troverdige daterings-informasjoner i andre lett tilgjengelige

Sandviksboder nr. 68-73a, med slåttemark og enger i skråningen opp mot fjellet ca. 1900. Ytre del av Fjellveien er ennå ikke anlagt. Brødretomtens pakkerhus bak det midterste sjøhuset, og Nilsenbanens mesterhus helt til høyre. (Foto: ukjent)

kilder om spredte sjøhus og et par grupper av slike. Vi skal se nærmere på disse.

I Kulturminnerapporten får vi vite at hele rekken av Skuteviksboder nr 7-22 på få unntak nær er reist mellom 1655 og 1690. Unntakene er nr 12, 17 og 21, som dateres til hhv. 1768, 1870 og ca. 1700. For bygningene nr 1-6 mangler registreringer, da de ble revet rundt 1945. Men det er grunn til å tro at de ikke var særlig yngre enn de øvrige Skuteviksboder. (For en del Skuteviks- og Sandviksboder varierer numrene over tid. Numrene her og i det følgende er de samme som ble brukt i et kommunalt kartverk fra 1948.

Kulturminnerapporten har bare ufullkomne dateringer for Sandviksboder nr 1-24. Bare én av disse antydes der å være eldre enn 1700, én kan være reist i 1706, to har dokumentasjon eldre enn 1790, mens fem i hvert fall kan føres tilbake til 1790-tallet. For alle bygningene i det store og tette bodmiljøet nr. 26-64 mangler rapporten registreringer, da de ble revet i løpet av årene 1955-1961. Men praktisk talt alle disse bodene finnes på Aad Gjelles kart fra 1819. For bodene 67a-69 og 71-72 har rapporten dokumentasjon på at de må være eldre enn 1850, og for 73a eldre enn 1796.

Informasjonene fra andre kilder flytter mulig eller sannsynlig datering for en del Sandviksboder lenger bak enn disse ikke særlig tidlige årstallene, rimelig nok: Vi har sett at det på Anthony Couchérons kart fra ca. 1680 var tegnet inn 12 sjøhus nord for Rothaugen, at tallet på Wilsters kart fra rundt 1700 var økt til 24, mens vi på prospektet fra 1740-årene talte i hvert fall ca. 30 sjøhus på samme strekning.

Marco Trebbi som har analysert veggdekorasjoner i gamle Sandviksboder, gir i en fersk bok om dette temaet antydninger om alder for ti slike bygninger, dels basert på bygningsopplysninger, men særlig på slutninger av kunsthistorisk art (Edens hage duftet tørrfisk). For to av sjøhusene, nr 3 og 59, antar han at de ble reist i siste tredjedel av 1600-tallet, trass i at de eldste dokumentopplysninger skriver seg fra hhv. 1767 og 1772. For bod nr 56 er eldste dokument fra 1772, mens eierforholdene peker bak 1747, og enkelte bygningstekniske informasjonen like til ca. 1700. Tilsvarende kan nr 44 være bygd mellom 1700 og 1750, nr 32-33 mellom 1730 og

1750, nr 8 i 1700-tallets andre halvdel, nr 48-49 har eldste dokument fra 1778, men kan være eldre, og nr 50 må ha vært «langt eldre» enn sitt eldste dokument fra 1831.

Elin Thorsnes har undersøkt bygningshistorien til to bodgrupper, nemlig nr 12-25 mellom Bergestøen og Sandvikstorget, og nr 67-72 vest for reperbanen til O. Nilssen & Søn. Den eldste boden i søndre gruppe er nr 15a, hvor de to første etasjer har lafteverk av middelaldersk type, og datering antydes til 1660-årene. Ja, hun antar at dette er den eldste Sandviksbod som står i dag. For nr 24 og 25 foreligger det feste-brev fra hhv. 1670-tallet og 1685, hvilket sannsynliggjør at bodene ble reist kort etter. Dagens nr 23 er eldre enn 1766, men det kan ha stått et eldre bygg på tomten, eldre enn 1700. Nr 16, 17, 18, 19a og gamle 20/21/22 er alle eldre enn 1766, uten at byggeår er kjent, nr 19b er fra 1778, 15b fra ca. 1800 og 23b (oppriinnelig bygd som naust), er reist mellom 1804 og 1807.

Det eldste av pakkhusene i den nordre gruppen var nr 68 (revet), den er med i branntaksten fra 1766. Thorsnes ser ikke bort fra at den kan ha vært reist sist på 1600-tallet - de gamle kartene viser at det fantes sjøhus her ute så tidlig. De to eldste reperbanene i dette strøket, Ludebanen og Nilssenbanen, ble anlagt i 1673 og i 1690-årene.

På Aad Gjelles kart fra 1819 fantes både 67, 67a, 68, 69, 71, 72, 73a, 73b og 74b. Også nr 69 skal ha vært gammel, helst like gammel som nr 68, og nr 67 var i hvert fall eldre enn 1766. For 67a og 68a mangler aldersangivelser før 1800. Nr 68a ble reist så seint som i 1890-årene.

Det finnes dessuten dateringer eller angivelse av omtrentlig byggeår for enkelte andre Sandviksboder. Således heter det i Antikvarisk Register for Sandviken at bod nr 3 ble oppført i 1799 for M. Weiner og D. Paasche, og at nr 5 ble reist samme året av Christian Ellerhusen. Dobbeltboden nr 29 ble antakelig reist omkring 1800. Nr 65 ved Ludebryggen ble bygget i to trinn, ytterste delen omkring 1700 av Lyder Westerhoff, og innerste del ca. 1750 av Jan Hammichen. Den store nr 73a ble oppført i 1796 av Daniel Wallem i 1796. Nr 75c, også kalt «Lemkuhlboden», er antakelig eldre enn 1800. Nr 77a-b ble oppført i 1767 på gammel naustgrunn

Utsnitt av generalkartet 1879-81, indre del av Sandviksbukten. Stoltzeneset med veien opp til Frydenlund lengst oppe, (i nord)

av Alexander Wallace og Jesper de Fine. Nr 78a ble angivelig reist så seint som rundt 1850. Muntlig tradisjon knytter imidlertid navnet - «Grønlandsboden» - til det forhold at den første norske Grønlands-ekspedisjon ble utrustet herfra, i 1721, med misjonspresten Hans Egede som deltaker, men i så fall fra en eldre sjøbod på samme tomten. For nabobygget nr 78b, den såkalte «Holmefjordboden», finnes det en festeseddel til Johan E. Mowinckel som angir byggeåret til 1804. Endelig vet vi at bodene i Nyhavn ble oppført i 1690-årene, av et kompani som drev hvalfangst i nordlige farvann, og som brukte den lune viken som vinterhavn og hadde lager og tranbrenneri der.

Det må understrekes at det hefter betydelig usikkerhet ved en del av dateringene nevnt ovenfor. I de fleste tilfeller der vi bare har indikasjoner, vil det være naturlig å anta at faktisk byggeår ligger enda lenger bak enn antydnet her. Ikke desto mindre ser vi at det faktisk ble reist en god del boder også etter 1750. Og: I den grad prospektet fra 1740-årene har troverdighet nok, er det verdt å merke seg at det da ikke fantes sjøhus på Kristiansholm, Måseskjæret og Svineryggen. Her

ble det reist til sammen 15-16 sjøhus i første del av 1800-tallet.

J.F.L. Dreiers Bergensprospekter ansees for å ha betydelig vitneverdi når det gjelder bygningsmessige forhold i det aktuelle tidsrom. I hans eldste prospekt over Bergen havn med Sandviken fra 1803, virker sjøhusrekken i Sandviken tettbygd og med rimelig bra dybde. Kristiansholm er ubebygget på sørsiden. I et prospekt over lyststedet «Frydenlund» fra samme år er det imidlertid kommet et par-tre sjøhus på Kristiansholm i nordøst: Hos Sagen og Foss heter det at det hadde stått en liten stjerneskanse på holmen siden 1641, og at denne i 1801 ble supplert med «et stærkt batteri», som imidlertid ble desarmert allerede året etter. Dette må ha åpnet for reising av sjøhus også her.

I et prospekt over Elsesro fra ca. 1810 ser vi to sjøhus knyttet til Storemøllen, og den lange Masteboden, en vakker toetasjes bod med mansardtak og et naust på brukseiendommen Elsesro. I prospektet som viser Storemøllen-Elsesro fra sørøst i 1824-25, har Dreier fått med et stort treetasjers

Sandviksbukten sett fra Breistølen ca 1885. Bortsett fra den lille grenden ved mulelven, Festergrenden, Pyttergrenden og de spredte lyststedene er det lite urban bebyggelse i lien ovenfor Sandviksveien. (Foto: K.Knudsen – Billedsamlinger UBB)

pakkhus ytterst på Heggernæs. Samme år har han avbildet Sandviken-Skuteviken sett fra nordøst, fra et ståsted ved Storemøllens øverste mølle. Nå er det kommet seks sjøhus på Kristiansholms nordøstlige side. I det store Bergensprospektet fra 1830 kan det også skimtes sjøhus på Måseskjæret. Dette passer med en opplysning i Antikvarisk register om at Gerhard J. Cappe og Gerhard Schnelle kjøpte skjæret i 1804 og oppførte «en rekke boder» der; pakkehuset som står der i dag.

I følge Sagen og Foss' Bergens Beskrivelse fra 1824 skal det i 1795 ha eksistert 90 pakkhus i Sandviken og 26 i Skuteviken. Dette gir til sammen 116 pakkhus, mens tallet på maksimum var over 200.

Aad Gjelles kart fra 1819 gir et presist bilde av situasjonen i Store Sandviken i 1819. Mellom bygrensen ved Mulelven og Stoltzeneset har kartet med hele 56 + 7 nummererte sjøhus og 9 uthus ved sjøen uten nummer, antakelig for det meste naust. Til sammen gir dette 72 store og små sjørettede bygninger på dette avgrensede området. Flere steder har man hele fire husnumre i dybden, rett nok gjerne i en sammenbygd rekke. Og da er Kristiansholm holdt utenfor, selv om den lå innenfor samme utsnitt av Sandviken.

Antakelsen om en ny utbyggingsspurt i 1700-tallets siste tredjedel finner indirekte støtte i en annen markant bygningshistorisk utviklingslinje: Det var nettopp i hundreåret 1750-1850, med særlig tempo i årene 1770-1807, at flertallet av de bergenske lyststeder ble reist i landlige omgivelser. De var uttrykk både for opplysningstidens økte interesse for naturen og for styrket standsfølelse, og de gode økonom-

iske konjunkturer etter 1750 satte byborgerskapet i stand til å dyrke denne interessen ved «å anlegge vakre haver, alleer og beplantninger, utvikle landbruket og forsøke nye vekster. På landeiendommene bygde de seg vakre våningshus i beste bystil til bruk om sommeren. Karakteristisk er samlingen av lyststeder i Sandviken, hvor vi på et begrenset område finner ti av dem. Sandviken virket tiltrekkende på grunn av den korte avstanden fra byen og den solrike, lune orientering.» Den vakre utsikten mot sjøen har nok også spilt en rolle.

Det hører med i dette bildet at kjøpmennene, før det ble komme il faut å reise egne praktbygninger med symmetrisk planløsning og ditto hageanlegg, forsøkte seg med en billigere og mer pragmatisk rekreasjonsløsning: «Det begynte med at enkelte kjøpmenn skaffet seg «lystværrelser» ute i et lagerhus i Sandviken eller andre steder ved sjøen.»

Torstein Sletten viser til Koren Wiberg som beskriver en slik «plassertur» av bryggekjøpmenn en sommerdag sist på 1700-tallet til lystværrelse i Sandviken. Provianten ble sendt ut per båt i forveien og deretter kom gjestene, unge og gamle, menn og kvinner. «Det blir spist og drukket, danset og musisert, og det er et lystig lag som roes hjem om kvelden etter en herlig dag i landlige omgivelser.» Sletten viser også til Jens Gran, som i sine bergenske «Skizzer» var imponert over sine forfedres beskjedne krav til livet når han tenkte tilbake på deres måte å feriere på: Velstående kjøpmenn «kunde indskrænke deres hele Sommerfornøielse til nu og da i godt Veir at reise ud om Eftermiddagen med hele Familien til deres Pakboder i Sandvigen, hvorpaa var anbragt et enkelt Værelse, og lade sig nøie med derfra at tage den paa Byens Fjord værende Søfærdsel i Øiesyn under Nydelsen af en tarvelig Eftersvælg, og lade de mindre Børn fornøie sig i Stranden med Fangst og lagt paa Stiklinger og Krabber, og de ældre med fra Boderne at fiske efter Mort med en Knappenaalsangel, hvorefter hele Familien tilbaads vendte tilbage til det lune Hjem Klokken 7...» Det var i sannhet stor avstand i ekstravaganse mellom dette beskjedne «forspillet» og den sosiale, kulturelle og materielle praktutfoldelse som fant sted i de spesielt bygde lyststeder. Men det lå altså en langvarig konjunkturoppgang, som toppet seg i en veritabel «jobbetid», bak dette siste mønsteret.

Årene 1807-1850 ble derimot en lang stagnasjonsperiode for Bergen. Folketallet økte bare beskjedent, fra 18.100 i 1801 til 25.800 i 1855, og det ble dermed - naturlig nok - reist få nye boliger. Bergen i denne perioden er blitt kalt «stillstandsbyen», og siden det var en svak utvikling for byens næringsliv som lå i bunnen, ble det mest sannsynlig også reist få nye sjøhus i Skuteviken-Sandviken. Det kan det heller ikke ha vært særlig plass til nå.

Forts. neste nummer

Sandvikens Bataljon jubilerer

Her finner du bilder fra noen av Bataljonens merkedager – er du heldig finner du et bilde av deg.

Mulen Mat as

Øvre Sandviksvei 52

Telefon 55 31 63 61 - Telefax: 55 31 31 38

Åpningstid:

Man.-Fre. 09.00-20.00

Lørdag 10.00-16.00

Søndag 11.00-17.00

Stedet for en hyggelig handel

Ps: Vi kjører også varer etter avtale

REMA 1000

HELLEVEIEN

v/Terje Sivertsen

Søre Øyjorden 75, 5035 Bergen - Sandviken

Tlf. 55 33 01 44. Fax. 55 33 01 45

Stor blomsterbutikk

...med godt utvalg til alle anledninger. Brudebuketter, sorgbinderi m.m.

åsane hagesenter

Tlf.: 55 39 56 00 - Fax. 55 18 28 05

E-mail: post@asane.hagesenter.no

JAN O. LARSEN A/S

JAN OLAV LARSEN

MALERMESTER

Hallskaret 105, 5095 Ulset

Tlf: 55 53 10 26

Fax: 55 53 10 27

Mobil: 920 80 830

Mobil: 928 54 585

Priv: 55 18 31 09

- fagkunnskap gir trygghet

Hårets gleder finner du på to steder

HERMANS SALONG

TOUPÉ • PARYKK • DAME- HERREFRISØR

55 31 72 28

VETRLIDSALMENNING 17
V/FLØYBANEN

55 18 21 78

ÅSANE SENTER

Taktekking

- Kobber og Blikkenslagere
- Taktekkere • Liftutleie

Carlsen på taket A/S

Carl Aug. Carlsen A/S - Skuteviksboder 12

Tlf. 55 31 74 81 - 55 31 12 29

Mob.tlf. 94 68 29 58
94 67 89 99

Privat tlf. 55 18 62 76
Telefax 55 31 74 81

ALTERNATIV BEHANDLING I SANDVIKEN

- * Akupunktur
- * Øye/Smertebehandling
- * Fotsoneterapi
- * Mat Intoleranse Test
- * Massasje

Ta turen innom for mer informasjon, eller ring

Tlf. 55 96 24 24 - mob. 97 69 97 90

CENTER FOR ALTERNATIV MEDISIN - AMALIE SKRAMS VEI 1 - 5035 BERGEN SANDVIKEN

CaJa Dame
DIN DAME OG HERREFRISØR - SANDVIKEN
TLF. 55 32 10 45

HELIKOPTER SERVICE

Adr.: Grensegrenden 1, 5035 BERGEN

Herved ønsker jeg et årsabonnement på bladet Sandviksgutten

Navn

Adresse

Poststed

Send ingen penger - vi sender giro: kr. 30,- pr. nr. + porto

Jul i "Snikkar- bygningen"

*Det er julaften i Snikkarbygningen - i Sandviksveien 49b.
Det lyser varm fra fru Eriksen og di sitt nypyntede juletre.
Kalleklev har fått juleneket på plass i Parken.
Spurv og kjøttmeis klorer seg fast til barken.
Nipper til seg av julens goder,
mens de rister sine spraglede brune og svarte hoder.*

*Det er nykostet og fint på Terrassen –
noen har gjort det julefint også på Bakplassen.
I sinkstampen er vi blitt skrubbet julerene –
nå står vi der nystrøket og er blitt riktig så pene.*

*Pinnekjøttet står å putrer over blå-hvit gassflamme –
duften sprer seg – er med å skape den gode juleramme.
Fru Nilsen sine skal visst ha gjester –
for Nilsen har tatt på seg en av sine flotteste vester.
Han under oss sin snikker-arbeidsdag er nettopp over.
Hold fred unger - Sjåstad sover!*

*De siste presangene er på plass –
En liten fugl til min mor i farget glass.
Kjøpte den forresten hos Peggy i posten,
den dagen vi fikk den første snøen og frosten.
Min far vet eg ikkje om eg har kjøpt nokke te'
For han e' jo alltid i boden etter koks og ve'
når vi andre sammen med nissen gå rundt juletre....*

*Den siste trikken larmer forbi et ste' –
kirkeklokker klemter malmtunge og bærer bud om fre'.
Den gangen var det godt å være te'
for oss som bodde i Sandviksveien 49 b*

Edmund Tangseth